

בס"ד, כ"ז תשרי התשפ"ו

זבחים ל"ה – דין דם מעורב, מחשבת פיגול על חלקים שונים בקורבן, ועולת נקבה על המזבח

שאלות:

1. הבגד של יגאל כהן התלכלך בדם האם הוא יכול להמשיך בעבודה?

המשך הדיון בתקנת רבי יהודה

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם בשיטת רבי יהודה, שאמר שהיו אוספים דם פסחים שנשפך מהרצפה וזורקים אותו.

○ חכמים שאלו את רבי יהודה: איך אתה יודע שהדם שנשפך אכן התקבל קודם בכלי (שזהו תנאי לכשרותו)? רבי יהודה ענה שהוא סומך על זריזות הכהנים, שמקבלים את כל הדם בכלי, אבל מכיוון שהם עובדים במהירות, הדם יכול להישפך.

○ בעיית דם התמצית: חכמים הקשו עוד: הרי הדם שעל הרצפה מעורב ב"דם התמצית" (הדם שיוצא בסוף השחיטה ופסול לכפרה), ואיך ניתן לזרוק תערובת כזו?

▪ הגמרא מסבירה שלשיטת רבי יהודה, "אין דם מבטל דם" (מין במינו לא בטל). לכן, למרות שדם התמצית עצמו לא מכפר, הוא לא פוסל את דם הנפש הכשר שמעורב בו, ודם הנפש הוא זה שמכפר.

○ הדיון על ריבוי הדם בעזרה: רבי יהודה שואל את החכמים: אם אתם לא משתמשים בדם שנשפך, למה אתם "פוקקים" את האמה (התעלה) ונותנים לדם להצטבר בעזרה? הם עונים שזהו "שבח לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהן בדם".

הגמרא ממשיכה ודנה בבעיות הלכתיות הנובעות מכך (חציצה, לכלוך הבגדים) ומסבירה איך הכהנים התמודדו איתן: ההליכה בדם נעשתה רק בעבודות שלא נחשבות "עבודה" קריטית, כמו הולכת עצים למערכה. לעבודות החשובות, הכהנים היו הולכים על גבי איצטבאות (רציפים מוגבהים) שהיו חלק מרצפת העזרה ולא נחשבו חציצה.

2. מאיר כהן חשב בזמן השחיטה לאכול בעוד שבוע את הצוואר של הקורבן. האם הקורבן פיגול?

המשנה: מחשבת פיגול בדברים שאינם נאכלים

המשנה מרחיבה את דיני פיגול, וקובעת שמחשבת "חוץ לזמן" או "חוץ למקום" לא פוסלת כאשר היא נאמרת על דברים שאינם החלקים הרגילים של הקורבן, או במספר כללים נוספים.

○ הכללים העיקריים:

▪ מחשבה "שלא כדרך": השוחט במטרה לאכול דבר שדרכו להקטיר (אימורים) או להקטיר דבר שדרכו להיאכל (בשר) חוץ לזמנו/מקומו – הקורבן כשר. רבי אליעזר חולק ופוסל.

▪ מחשבה על פחות מכזית: אם חשב לאכול או להקטיר פחות מכזית חוץ לזמנו/מקומו, הקורבן כשר.

▪ חצי זית אכילה וחצי זית הקטרה: אם חשב לאכול חצי זית ולהקטיר חצי זית חוץ לזמנו/מקומו – כשר, כי "אין אכילה והקטרה מצטרפין".

- **דברים שאינם בשר:** אם חשב לאכול כזית מהעור, הרוטב, הקיפה (תבלין ובשר שנדבקו לדפנות הסיר), האלל (גיד הצוואר הקשה), העצמות, הגידים וכו' חוץ לזמנו/מקומו – הקורבן כשר, ואין על הדברים האלו איסור פיגול, נותר או טומאה.
- **חלקים נלווים:** אם חשב לאכול שליל (עובר), נְשִׁילָהּ, ביצי תורים או חלב מוקדשין חוץ לזמנו/מקומו – לא פיגל את הקורבן. כמו כן, אם הקורבן עצמו הפך לפיגול, מי שאוכל מהחלקים האלו לא חייב כרת, ואין עליהם גם איסור נותר או טומאה.

3. אייל כהן התכוון בשחיטה לאכול את העובר של הקורבן בעוד שבוע האם הזבח התפגל?

האם הזבח מפגל את החלקים הנלווים אליו?

הגמרא דנה בדברי רבי אלעזר, שקובע כלל לגבי היחס בין הזבח לבין חלקים שנחשבים מצד אחד חלק ממנו (כמו עובר שהוא ירך אמו), ומאידך הם לא חלק אינטגרלי ממנו מבחינת אכילה.

- **שיטת רבי אלעזר:** "פיגל בזבח – נתפגל השליל. פיגל בשליל – לא נתפגל הזבח". כלומר, מחשבת פיגול על הזבח עצמו מפגלת גם את השליל, אבל מחשבת על השליל (שרוב האנשים לא אוכלים) לא מפגלת את הזבח.

- **דוגמאות נוספות:** הוא מביא דוגמאות נוספות: למשל פיגול באלל (גיד הצוואר הרך של עוף, שראוי לאכילה) מפגל את המוראה (הזפק, שמאוס לאכילה), אבל לא להפך. פיגול באימורי פרים נשרפים (הראויים להקטרה) מפגל את בשרם (שלא ראוי לאכילה כי הוא נשרף), אבל לא להפך.

○ ניסיונות הוכחה כשיטת רבי אלעזר ודחייתם:

- **הוכחה ראשונה:** הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שאומרת **שחכמים** (שסוברים שיש פיגול בפרים נשרפים) מודים שמחשבת על אכילת בשרם או שריפתם לא פוסלת. מכאן מנסה הגמרא לדייק שאם חשב על הקטרת האימורים, כן יתפגל הבשר. אבל **הגמרא דוחה** את ההוכחה ומסבירה שהכוונה היא שרק האימורים עצמם מתפגלים.

- **הוכחה שנייה:** הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שאומרת שיש פסול לינה בפרים הנשרפים, ומנסה לדייק שמדובר בלינת הבשר שלהם. אם ככה, מכיוון שבשרם נפסל בלינה, הוא גם יתפגל במחשבת לינה על האימורים. **הגמרא דוחה** ומסבירה שהכוונה היא שרק האימורים נפסלים בלינה.

- **קושיה מברייתא: רבה מקשה** מברייתא מפורשת שאומרת שהשליל ודברים דומים "לא מפגלין ולא מתפגלין". זה סותר את דברי רבי אלעזר.

- אבל הגמרא **מתרצת** שהכוונה היא "לא מפגלין את הזבח, ולא מתפגלין מחמת עצמן", אבל כן מתפגלים מחמת הזבח. הכפילות בלשון נובעת מכך שהברייתא רצתה להוסיף דינים נוספים ולכן השתמשה בלשונות הקודמות.

- **הוכחת רבא לשיטת רבי אלעזר:** בסוף, רבא עצמו מוכיח את שיטת רבי אלעזר מהמשנה שלנו. המשנה אומרת בהתחלה "לאכול שליל... לא פיגל" וגם "לאכול ביציהן [של תורים]... לא פיגל". ואחר כך, היא חוזרת ומפרטת "חלב... וביצי תורים... אין חייבין עליהן משום פיגול". מכך שהמשנה חזרה על הדין בביצי תורים אבל לא על שליל, רבא מדייק:

שליל לא מפגל את הזבח, אבל כן מתפגל על ידו (ולכן חייבים עליו), בעוד שביצי תורים בכלל לא נכללים בדין פיגול.

4. האם יש מצב שכבשה תהיה בדיעבד קורבן עולה?

דיון אגבי בעולת נקבה ובעלי מומין

אגב הדיון בברייתא שמנתה את הדברים שלא מתפגלים (כמו שליל), ונאמר בה גם שהמעלה מהם בחוץ פטור, הגמרא מנסה להקשות מהברייתא הזו על שיטת רבי עקיבא לגבי קורבנות פסולים שעלו למזבח.

- **הדיוק מהברייתא:** הגמרא מדייקת מהברייתא: המעלה בשר מן השליל בחוץ – פטור. מכלל הן, אנו למדים שאם היה מעלה מבשר אמו – היה חייב. מקרה כזה, שבו חייבים על העלאת בשר בחוץ, אפשרי רק בדבר שראוי לעלות על המזבח בפנים, כלומר בקורבן עולה. מכיוון שהשליל בא מבהמה נקבה, מדובר בהכרח בעולת נקבה.
 - **הקושיה על רבי חייא בר אבא:** הדיוק הזה יוצר סתירה. רבי עקיבא הוא התנא שמקל וסובר שבעלי מומין מסוימים שעלו למזבח לא ירדו. רבי חייא בר אבא מסביר שאפילו רבי עקיבא שמחמיר מודה שבמקרה של עולת נקבה (שפסולה מעיקרה) – אם עלתה, תרד. אם ככה, הברייתא שלנו, שממנה משתמע שחייבים על העלאת בשר עולת נקבה בחוץ, לא מתאימה אפילו לשיטת רבי עקיבא המקלה, ולכן היא לא מתאימה לאף תנא.
 - הגמרא מתרצת את הסתירה על ידי תיקון הדיוק מהברייתא. אין לדייק "הא מאימן חייב", אלא יש לדייק ככה: "המעלה מאימוריהן [של השלילים] בחוץ – פטור. הא מאימורי אימן – חייב". לפי הדיוק הזה, לא מדובר בכלל בעולת נקבה, אלא בחטאת או שלמים, שיכולים לבוא מנקבה ואימוריהם עולים על המזבח. ולא קשה על שיטת רבי עקיבא.
- בסוף הדף מתחילה משנה חדשה, ובה מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים. רבי יהודה סובר שגם מחשבה שלא כוללת אכילה או הקטרה, כגון מחשבה "להניח" את הדם או האימורים למחר, או רק "להוציאם" לחוץ בלי להקטיר או לאכול – פוסלת את הקורבן.

והמשנה ממשיכה בדף הבא.